

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvème ANNÉE

1 Août 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 302

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıdı-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi beşinci sene

1 Ağustus 1930

Bizi yalnız onlar tanıır gündüzün,
Geceleyin onlar kahr beraber.

Bütün derdimizi alıp bağına,
Bizden yalnız onlar kahr yarına;
Ay ışığı düşse omuzlarına,
Bir öksüzün ruhu gibi üşürler.

NERDESİN?

Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: — Neredesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Aşkıyım beni çağran bu sesin.

Gün olur sürüyüp beni derbeder,
Bu ses rüzgârlara karışır gider;
Gün olur peşimden yürür beraber
Ansızın haykırır bana: — Neredesin?

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben,
Elverir ki bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana «Gel» desin.

Ahmed Kudsi Bey oğlumuzu yürekden tebrik etmeliyiz. Şimdiden büyük ve her halde çok ince ve hassas şâ'irdir.

Dr. AB. Djevdet

BEŞŞAR BİN BURD

Arabın büyük bir şairini bu küçük mekale ile Türk karilerine tanıttırmak isterim: Beşşar bini Burd.

Bu şairin aslı Acemdir. Arabların Acem saltanatını hâk ile yeşan eden tarihi akınlarının birinde Beşşar'ın babası olan Bürd Arabların eline esir düşerek « Basra » ya getirilmiş, bilahara azad edilmiş idi. İşte Beşşar Basrada bu babadan doğdu. Hem büsbütün â'mâ doğdu.

Arab şiir ve edebiyatında büyük bir inkılâb vücade getirmiş olan bu büyük şairin çocukluğu âkıbeti gibi garib ve hazindir. Gözleri kör, yüzü çirkin alelâcaib uzun boylu bir mahluk idi. Hicivkârları onu bilâhara (kör bir maymun) a benzetmişlerdi. Fakirdi. Fakir ve terbiyece düşgün bir mahallede otururdu. Biçare çocuk sokağa çıktıkça hal ve kıyafetini garib gören halk ona taarruzda bulunurlardı. Maskaralığa alırlardı. Söğlerlerdi. Ona küfürler yağdırırlardı. Son derece zeki ve ta küçükken ateşin dilli olan bu â'mâ çocuk kendisine küfr edenlere onların küfründen daha büyük ve

daha acı küfürler ile mukabelede bulunurdu, başa çıkamazlardı: Babasına gelip şikâyetde bulunurlardı; babası onu döğerdi. Anası işe karışır, çocuğunu kurtarırdı. Beşşar bir gün dayak acısı altında iken babasına:

— Babacığım! Kür'anda « â'mânın kusurlarına bakılmaz » deniliyor. Heriflere niçün bunu söyleyip susdurmuşorsun? demişdi.

Babası çocuğun sözünü haklı buldu. Bir daha şikâyet dinlemedi ve çocuğunu döğmedi. Bundan anlaşılıyor ki Beşşar da diğer büyük şâ'ir âma Ebul'alael Ma'arri gibi ta küçük yaşında Küranı ezber etmişdi. Kuran hafızlığı â'mâlar için te'mini ma'îşete yegâne vesile idi. Fakat ne bu ateşzeban şâ'ir, ne de Ebul'alael Ma'arri hafızlıkla geçinmeğe tenezzül etmediler. Bilâkis ikisi de ilhad ile, akidesizlikle iştihar etdiler. Beşşar'ın çocukluğundan farta zekâdan başka nazarı dikkate alınacak şey en ufak bir sebepten âlem ile uğraşmakda, küfürbazlıkla vakit geçirmekde hasıl ettiği meleke ve itiyadın doksan sene süren müddeti hayatının sonuna kadar usanç getirmeksizin devam etmesidir. Herkes ona dokunmakdan, hücum etmekden haz etmiş, kendisi de dokunanların cümlesine küfürler savurmaktan çekinmemişdi. Denilebilir ki Aarab şâ'irleri içinde Beşşar kadar hücu olunmuş, Beşşar kadar hiciv söylemiş şâ'ir yok gibidir.

Beşşar Emevilerin son zamanlarıyla Abbasilerin ilk devirlerinde yetişmiş idi. Arablar o sırada Yunan ve Acem medeniyetlerinin te'siri altında bedavetden medeniyete intikal ediyorlardı. Arab şî'ir ve edebiyatı da aynı intikal devrini geçiriyordu. Beşşar intikal devrinin en büyük şâ'iri sayılır. Üsluba başka inkişaf, şî'ire başka bir tarz, ifadeye başka bir sadeliği vermişdir. Alel'ekser çöllerden, develerden, bir takım ibtidai hissiyatdan bahseden eski Arab şî'irine bedel daha ince, daha medeni şî'ir ve edebiyat getirmiştir.

Beşşar pek çok şî'ir söylemiş şuaradandır. Kendisi bizzat diyor:

— Hayatımda on iki bin kaside söyledim, her kasidede bir tek güzel beytim bulunduğunu farz etsem on iki bin güzel beyitim vardır neticesine varılır.

Fakat ma'alesef Beşşarın eş'arının kısmı azamı — aşağıda göstereceğimiz esbattan dolayı — zayi olmuştur. Bu büyük şairin elde bulunan eşarını başdan başa okudum, tedkik etdim. Öyle

şairleri vardır ki sehli mümteni'dir , büyük bir dehâye, büyük bir kudreti fikr ve beyane delâlet eder; tanziri kabil değildir. Kâ'bına yetişilemez bir şairin karihasının mahsulü olduğunu gösterir zaten Beşşarın dehâ ve kudretini kösteren, kıymetini ilan eden bu şiirlerdir, Fakat diğer bir takım şiirleri de vardır ki hâyiğe mevzu ve küfürlerden müteşekkil olmakla beraber lisan, ifade ve terkip itibarilede hiç bir kıymeti haiz değildir . İnsan Beşşar gibi büyük bir şairin bu derece adi şiirlere nasıl tehezşül ettiğine hayret eder. Hülaseten denile bilir ki Beşşarın eş'arından yüzde yirmisi parlak şiirden sayılır. Mütebaki yüzde sekseni ise şiirden sayılmak şöyle dursun ele, kale bile alınmaz .

Beşşarın Garamiyata dair nazmettiği eş'arın ekseri pek parlaktır. Pek ruhnüvaz ve pek cazibeli. Cahiliyet ve islamiyet devirlerinin bedeviyet hissi ve şivesinden oldukça âzâdedir. Onun için bu yoldaki eş'arı dimağı nazmından çıkar çıkmaz hemen halk arasında intişar eder, bestelenir , şarkı olur , dilden dile dolaşır hatta sokaklarda bile herkesin ağzında terennüm olunurdu. O zamanın sofulukla istihar eden din uleması bu hale pek ziyade kızarlardı ve bu aşıkane gazelleri nâhak yere fuhşun intişarına yegâne vasita ad ederlerdi.

Beşşar — zamanın şairleri gibi — halifeleri medh etmiş, ihsanlarını almışdır. O zamanlarda bir şair için başka türlü kazanç yolu yokdu. C asırda gazeteler yoktu . Şairlerin söyledikleri şiirler dilden dile tedavül ederdi. Şairler zamanlarının gazetecileri idiler. Fakat Beşşar halifeleri medh ettiği gibi zem dahi etmişdi. Cür'etkâr şair bu hatasını hayatı ile ödedi. Zalim ve müstebid ellerde, bu sebeble, feci' bir şekilde telef oldu, gitti.

Meşhur rivayete göre Beşşar abbasilerden (Mehdi) nin veziri Yakub bin Davud ile hoş geçinememişti . İki beyt ile vezire hücum etmek istedi. Fakat hücum vezirdem ziyade halifenin şahsına fahiş bir hücum tazammun etdi . Hücumun ne kadar şiddetli olduğunu göstermek için tercümesini naklediyorum :

« Ey emeviler! Uyanınız. uykunuz uzadı. Bugün halife Yakub bin Davuddur. Ey müslümanlar ! Hilafetiniz elden gitti. Allahın halifesini artık ney ve ud nağmeleri arasında arayınız »

Beşşar bununlada iktifa etmedi. Pek fahiş ve dile alınmaz sözlerle halifeye , halifenin teyzelerine. halifenin zevcesinede hücumetti. Bu cür'et te'vili kabil olmayan bir cinnet idi. Beşşarın

durup dururken bila sebep öyle cinnete uğradığına insan bir türlü ihtimal veremiyor. Halife şahsi bir garezden dolayı Beşşarı öldürdüğünü göstermemek için zahiren dahi şairi bu eş'ar ile muabaza ve te'dib etmek istemedi. ihtimalki bu eş'ar Beşşarın değildi . Onu mahv ve itlaf için düşmanları tarafından uydurularak ena isnad olunmuşdu . Çünkü onun olduğuna dair kâfi deliller yokdur.

Bu şiirler yalan olsun, doğru olsun ehemmiyeti yoktu . Halife Mehdi ve veziri , Beşşarı birahmane öldürmeğe karar vermişlerdi. itlaf ve i'dam için dinden daha keskin bir kılınc yokdu. Arayıp taramışlar . Zaten beşşar akidesizlikle maruf idi. Bir heyetini bulmuşlar. Ondan Beşşarın kâfir ve zındık olduğunu anlamışlar! küfür ile, zındıklıkla itham olunanların bir hocalar meclisi tarafından muhakeme ve mahkum edilmeleri adeti vardı . [1] Buna mürcaata bile lüüm görmemişler. Bir gün halife devre çıkmış. İşte o esnada bila sual velâ cevab emretmiş. Koca dahiye dayak altında öldürmüşler. Zavallı Beşşarın bu suretle katli pek feci olmuşdu.

Cenazesinde halifenin ve vezirin korkusundan cariyesinden başka hiç bir kimse bulunamadı . Kendisine isnad olunan zındıklık yüzünden müteassıplar ondan yüz çevirdiler . Asarının bir çoğunun zayı' olmasına bu şaibe sebep oldu . bununla beraber Beşşar arab edebiyatında dâhî müceddid namını ve lâyemut bir mevki almışdır. Onu öldürenler ise ebedi la'netler ile yâd edilmektedirler .

Zeki Magamez

BÜYÜK MİLLETLERİN RUHLARI

VI

Guruplar : Irk

Ferdin fa'aliyetinin sarf olunduğu, arttığı ve hükûmete karşı bir noktai istinad bulduğu yegâne grup aile değildir . Bu fa'aliyet daha vasi' tabii gruplarda da münkeşif olur . Bu grupları tabi'i tesmiye ediyorum çünkü « Kanun bunları mevcut bulur, vücude getirmez.. Filhakika bu grupları ferdler teşkil etmişlerdir; fakat bu gruplar ferdi iradelerin fevkinde olan âli icabat ve zaruriyatdan sudur ederler

[1] Demek ki müslümanlıkda İnquisition yokdur demek doğru değildir. [İçtihad]